СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVI. Ч. 224. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 26. вересня, 1928.

VOL. XXXVI. No. 224. Jersey City, N. J., Wednesday, September 26, 1928. THREE CENTS.

СМИТ ПЯТНУЄ КОРУПЦІЮ В РЕПУБЛИКАНСЬКІЙ ПАРТІЇ

ЛУЧИТЬ ГУВЕРА З НАДУЖИТТЯМИ.

ГЕЛЕНА, Монтана, 24. вересня. — Ал. Смит, демократичний кандидат на уряд президента Злучених Держав, виголосив тут свою трету велику агітаційну промову, яку він у цілости присвятив урядовим надужиттям у републиканській партії.

Смит, видно, рішився говорити тут про нафтові надужиття, бо в сьому місті живе сенатор Волш, котрий найбільше з усіх причинився до розкриття нафтових обманьств у департаменті фльоти. Промови слухали величезні товпи народа. Виголошено її в Шрайн Темпел, де одних сидячих місць є 3,500.

Смит згадував у своїй промові передовсім нафтовий скандал, але не поминув також надужить у бюрі ветеранів та в бюрі сторожа чужинецьких маєтків. Смит старався доказати, що всі надужиття тісно звязані з теперішним републиканським урядом та з зарядом републиканської партії. Що більше, Смит старався повязати з тими надужиттями републиканського кандидата Гувера, а робив се в сей спосіб, що показував на те, що Гувер мовчав, коли сі надужиття робилися, проти них не протестував, а в одному случаю навіть не відповів на виразну жалобу, але відіслав її до самого винуватого Мелона.

На естраді попри Смита станули представники стейтового уряду, всі демократи, сенатор Волш та сенатор Гвілер, що при минувших виборах був кандидатом на віцепрезидента Злучених Держав з рамени поступової партії Ла Фолета. Між гістьми було богато довколичних Індіян, які опісля заявилися за Смитом.

ГУВЕР НЕ БУДЕ ВІДПОВІДАТИ НА ЗАКИДИ СМИТА.

ДЕРЖИТЬСЯ ОСТОРОНЬ ВІД ВСЯКИХ СПІРНИХ ПИТАНЬ.

ВАШИНГТОН, 24. вересня. — Републиканський кандидат Гувер заявив, що він буде держатися осторонь від усяких суперечок, на які його визиває демократичний кандидат Смит, та не буде відповідати на Смитові закиди в справі вини Гувера в нафтових надужиттям.

Він оставляє свою оборону своїм помічникам. Головна частина оборони Гувера спадає на сенатора Бору, котрий обїзджає всі місцевости, в яких промовляв Смит, та збиває докази демократичного кандидата.

ПОЧТОВИЙ УРЯД КОНФІСКУЄ ГАЗЕТУ ЗА НАПАД НА СМИТА.

ВІДТАК ВІДКЛИКАЄ ПРИКАЗ.

ОРОРА, Мезуре, 24. вересня. — Почтовий уряд приказав відмовити права пересилки почтою відомій проти-католицькій публікації „Де Менес", бо, мовляв, вона напала в непристойний спосіб на демократичного кандидата Ал. Смита.

Коли видавець газети Чарлз Мерфі вніс до суду позов проти сього рішення почтового уряду, почтовий уряд зняв свою заборону.

НЕБУВАЛА ДЕБАТА В ЦЕРКВІ ЗА ВИБОРИ.

ЕКСЕЛЗІОР СПРИНГЗ, Мезуре, 24. вересня. — Учора вечером відбувалася в місцевій баптиській церкві відправа, підчас котрої пастор церкви виголосив промову, в якій виступав остро проти „мокрого" кандидата Смита. Один з присутних на відправі людий слухав спокійно промови, а по її закінченню встав і попросив пастора дозволити йому сказати кілька слів. За дозволом пастора став він відбивати закиди пастора проти Ал. Смита. Підчас сеї відповіди бесідник захитався й упав назад: падаючи, ударився об радіятор з такою силою, що розбив собі голову.

Показалося відтак, що се був бувший нюйорський судовий лікар Гілі, який приїхав у сю околицю на лікування.

Як Гілі впав на землю, кількох з вірних стало шептати: „Се діло Боже! Се Господь йому замкнув рот!"

СМЕРТЬ 10 МЕКСИКАНСЬКИХ БАНДИТІВ.

МЕКСИКО, 24. вересня. — Федеральний уряд скріпив послідними часами свою акцію проти бандитизму в стейті Халіско. Вчора війска звели шість менчих битв з бандитами, спіймали з них 10, та зараз розстріляли.

ГУРАГАНОВИЙ ФОНД ДОХОДИТЬ ДО ПІВТОРА МІЛІОНА ДОЛЯРІВ.

ВАШИНГТОН, 24. вересня. — Американський Червоний Хрест дістав до сього часу півтора міліона долярів на допомогу жертвам гурагану в центральній Америці та Флориді. Він далі закликає Американців жертвувати на допомогу Флориді.

ОБЖАЛОВАНИЙ ЗА ТРИЖЕНСТВО.

ВОТЕРТАВН, Ню Йорк, 24. вересня. — У місцевому шпиталі лежить хорий 28-літний Джан Смит. На візиту до хорого зголосилося аж три жінки, з котрих кожда подала, що вона є законною подругою недужого. Поліція стала розслідувати сі заяви жінок та переконалася, що жінки не хвалилися, та що Смит справді вженився вже вдруге й втрете, не розвівшися вперед з першою жінкою.

Тепер поліція поставила коло його ліжка сторожу, щоби зараз по його видужанню забрати його до тюрми як обжалованого за многоженство.

З 28 ОСТАЛО ВСЬОГО ТІЛЬКИ 8 ЖІНОК.

МУКДЕН, Манджурія, 23. вересня. — Шантунський диктатор Ченг Тсунг Ченг, котрий поніс, як відомо, цілковиту поразку в боротьбі з націоналістичною армією, зажурений не так тою поразкою, як тим, що з його 28 жінок, які його виряжали на війну, остало тепер всього 8. Всі инші розлетілися, як тільки почули, що він програв боротьбу.

АРХЕОЛЬОҐІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ДНІПРЕЛЬСТАНІ.

За урядовою постановою територію Дніпровського будівництва докладно досліджує низка наукових експедицій. Дослідження ці проходять успішно і дають гарні наслідки. За останніми звістками, одержаними в Головнауці, закінчено археольоґічні розкопки в околицях Кичкаса. Історико-археольоґічна експедиція почала досліджувати територію від Кичкаса до Вільного порогу. В Кичкасі залишено спеціяльного наглядача, який доглядатиме за ґрунтовими роботами, а також буде стежити за знайденими речами підчас викачки води з перемичок.

На Вільному порозі експедиція виявила три неолітичні стації, що мають велику наукову цінність. Досі на території стації над Вовчим горлом удалося знайти понад 1,000 ріжних речей. Одночасно досліджується стацію на Похилому острові.

Ґрупа археольоґів — Козар, Грінченко, Сапян досліджують могили на Дніпрових берегах. Ці могили з будівництвом Дніпрельстану будуть затоплені.

Всі речі, здобуті на розкопинах, фотоґрафується і науково вивчається. З цих речей наступної осени буде влаштовано виставку в Дніпропетровському.

УВІЧНЕННЯ ПАМЯТИ КОЦЮБИНСЬКОГО.

У справі увічнення памяти М. Коцюбинського комісія виділяє уповноважених для збору коштів. До цієї роботи притягнуть учительство. Разом із цим комісія має намір видати листівку з портретом Коцюбинського й усі гроші від продажу цієї листівки підуть на увічнення памяти Коцюбинського. По робітничих клюбах відбуваються вечірки, де знайомлять робітників із творами покійного письменника.

СТРАШНА ТРАҐЕДІЯ.

В селі Руднику під Варшавою мала місце страшна траґедія. Дня 8-го червня ц. р. в пополудневих годинах 34-літня жінка слюсаря Зельовіча хора на чахотку, в приступі божевільного страху перед наслідками своєї недуги, зарубала сокирою свої дві дочки: 11-літню Ванду й 5-літню Ірину, після чого сама підрізала собі бритвою горло. В листі до чоловіка зазначує нещасна, що страшного душогубства й самогубства доконала зі страху перед наслідками чахотки.

НОВЕ ВИДАННЯ ВУАН.

Комісія новітнього українського письменства ВУАН розпочала видання неперіодичних збірників **„Література"**, присвячених історії та теорії літератури, а також публікаціям нових матеріялів (невидані твори, листування, спогади і т. и.). Вийшов з друку перший збірник „Література" за редакцією акад. С. Єфремова, М. Зорева і П. Филиповича. В книжці вміщено: П. Филипович — „Українське літературознавство за десять років революції"; В. Петров — „Чорна рада", як роман соціяльний; акад. С. Єфремов — „З рукописної спадщини" П. Мирного"; В. Гіпус — Композиція „Ревізора" в історично-літературній перспективі; М. Калинович — Концентри індійського світогляду. У відділі „Матеріялів і заміток" подано нові дані про Котляревського, Квітку, Максимовича, Свидницького, Франка, Лесю Українку, Самійленка, Грабовського та инш. у Відділі „Новини літературознавства" дано статті: П. Руліна — „Проблеми драматурґічної аналізи"; Б. Навроцького — „З теорії романа"; В. Державина — „До питання про ліричний жанр". Вміщено також рецензії акад. С. Єфремова, М. Зерова і П. Филиповича та нові історично-літературні розвідки.

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРЕСУВНОЇ ОПЕРИ.

Як відомо, в цьому році НКО ухвалив орґаніувати українську пересувну оперу, що обслуговувалаб усі округи України і зокрема Донбас. Підготовчу роботу в цій справі вже майже закінчено.

За пляном пересувна опера працюватиме протягом 9 місяців.

Дирекція намітила такий репертуар: „Тарас Бульба", „Казки Гофмана", „Князь Ігор", „Фауст", „Севільський цирулик". Можливо підуть „Самійло Кішка" та „Казка про царя Салтана". З балетів підуть: „Лебедине озеро" та „Червоний Мак".

ВИБУХ МІНИ НА ПАРОПЛАВІ

З Берліна повідомляють: Дня 8-го червня вечером підчас вправ підкладання мін на Балтійському морі, трапилася страшна катастрофа. З невияснених дотепер причин наступила на покладі пароплаву, що закладав міни під Шляймінґом, експльозія, якої жертвою впало 6 осіб убитих і кількадесять ранених.

В ЛОНДОНІ ПРОПАЛИ ВАЖНІ ДИПЛЬОМАТИЧНІ ДОКУМЕНТИ.

Велике занепокоєння викликало в Лондоні таємне зникнення державних документів першорядної ваги. Папери зникли в невиясненний спосіб у подорожі автом одного з вищих англійських урядників в Лондоні. Були вони вміщені в двох малих підручних куфрах. Слідство не дало досі позитовного висліду. Преса не оголошує ніяких подробиць, які вияснили би цю таємничу крадіж.

СОЦІЯЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАРИХ СЕЛЯН.

Виконуючи постанову ювілейної сесії ЦВК СРСР, колеґія Наркомсоцзабезу розглянула питання про забезпечення старих селян.

Матеріяльна забезпеченість кожного старого селянина визначатиметься за кількістю засіяної землі, за забезпеченням господарства робочою худобою та на яку суму господарство звільнене від с.-г. податку.

Забезпечуватимуть селян в порядку пенсіонування і в порядку утримання селян у будинках соціяльного забезпечення. Старих селян мають дорівняти до інвалідів другої групи, цебто норма пенсії встановлюється 6 карб. на місяць. Забезпечення повинно розпочатися з 1928-29 р., але, зважаючи на економічний стан республіки, колеґія Наркомздоровля ухвалила взяти наступного року на забезпечення лише селян 75 та більше років. Забезпечення старих селян наступного року йтиме коштом республіканського бюджету та дотації з союзного бюджету.

УРОЖАЇ В ПОЛЬЩІ.

Цьогорічні жнива в Польщі виказали найбільший урожай у воєвідствах: познанськім, поморськім, шлеськім, краківськім і волинськім. У згаданих воєвідствах урожай вище середнього, в інших воєвідствах — урожай середній. На загал жнива добрі. Ліпше випав урожай пшениці та ячменю, гірше — вівса й жита.

ЧОМУ?

Громадська рада в Трудовачі, пов. Золочів, вставила до громадського бюджету 300 зол. на будову дому читальні „Просвіти" в своїм селі. Але золочівське староство счеркнуло з бюджету громади цю суму, не подаючи причини такого свого рішення. Чому так діється?

БАНКИ В ПОЛЬЩІ ЗАСУДЖЕНІ НА СМЕРТЬ.

В звязку з оголошенням нових приписів про закладові капітали банкових інституцій, на основі яких вимагається від банків виказання 5 міліонів золотих, в самій Варшаві припинить своє життя коло 10 більших банків. Ще більше банків стане в обличчу смерти на провінції.

ЖЕРТВА ГРОМУ.

Дня 2-го липня ц. р. в селі Красівка, пов. Тернопіль, упав жертвою грому молодий місцевий громадянин Данило Іваницький. Слід зазначити, що покійний був найкращим орґанізатором села й проводив місцевим „Лугом", був діловим кооператором і брав живу участь в політичному життю.

ТРАМВАЙ УПАВ ДО ВОДИ.

Поблизу Гельсінґфорсу (Фінляндія) вискочив з шин трамвай і впав до води, в якій втопилося 6 пасажирів.

ПРОТИ АМЕРИКИ ЧИ СОВІТІВ?

В ТОЙ СПОСІБ РОЗВЯЗУЮТЬ В МОСКВІ АНҐЛІЙСЬКО-ФРАНЦУСЬКИЙ ДОҐОВІР. БОЯТЬСЯ ПОШИРЕННЯ ПРОТИСОВІТСЬКОЇ ПРОПАҐАНДИ, БО ХОТІЛИБ ЖИТИ МИРНО З АМЕРИКОЮ Й АНҐЛІЄЮ.

МОСКВА, 24. вересня. — Урядова преса розписується дуже широко про морський французько-англійський секретний договір, а заразом застановляється, проти кого саме звернений цей договір: проти Америки, чи совітів. На загал думають, що проти совітів і тому не закривають того, що тепер пошириться шпіонажа з боку Анґлії та що Анґлія готова спричинити оружний конфлікт з совітами, надіючися на допомогу з боку французької морської і воздушної фльоти.

Попри те Німеччина, як посередниця, робить всі можливі заходи, щоби посередничити між Америкою і совітами, а совіти раді з того, але ще більше булиб раді, колиб вони могли пертрактувати з Америкою без посередника.

РЕФЕРЕНДУМ В СПРАВІ МОНАРХІЇ.

ДОМАҐАЮТЬСЯ СЕГО НІМЕЦЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ. ХОЧУТЬ ПРИВЕРНЕННЯ МОНАРХІЇ І ДУМАЮТЬ, ЩО НАДІЙШОВ СЛУШНИЙ ЧАС. ПОТРЕБУЮТЬ 5,000,000 ПІДПИСІВ. НІХТО НЕ ВІРИТЬ, ЩОБИ ВОНИ ВИГРАЛИ. ЗНАЮТЬ ЦЕ НАЦІОНАЛІСТИ, АЛЕ СТОЯТЬ ПРИ СВОЇМ ЗАДЛЯ ДЕМОНСТРАЦІЇ.

БЕРЛИН, 24. вересня. — Німецькі реакціонери розпочали сегодня на широку скалю закроєну пропаґанду в ціли переміни републики на монархію. Хочуть діпняти свого при помочі всенародного голосування. Кампанію поведе піввійськова організація Сталевих Шоломів. Монархісти думають, що анґлійсько-французький секретний морський договір та невдача канцлера Миллера добути для Німців якінебудь концесії в Женеві настроїли Німців прихильно до монархії. Реакціонери подали в місті Маґдебурґ петицію з 5,000 голосами, взиваючи уряд до переведення референдум в справі повороту до монархічної системи правління. Коли уряд на це згодиться, монархісти мусять одержати 5,000,000 голосів, домагаючихся такого референдум. Але найменше 20,000,000 людей мусить при тім голосувати. Тому навіть найбільші оптимісти не вірять в можливість переведення такого референдум.

ЙДЕ ДО ЗБРОЄННЯ, А НЕ РОЗЗБРОЄННЯ.

ЛОНДОН, 24. вересня. — Британський уряд не буде ставити Франції, ні тим державам, що є з нею в союзі, ніяких перешкод щодо вишколення військових резерв. Побіда Франції під тим оглядом означає дальше зброєння европейських держав.

ПОГАНО ОРҐАНІЗОВАНИЙ ЗАМАХ.

ДИКТАТОР ЗНАВ ПРО ВСЕ, АЛЕ МУСІВ ПОКАЗАТИ ТВЕРДУ РУКУ. ТОМУ ПЕРЕВЕДЕНО МАСОВІ АРЕШТИ.

МАДРИД, 24. вересня. — Еспанський диктатор Прімо де Рівера подає, що послідний замах на диктатуру зорганізовано по дїточому. Він не уявляв собою ніякої дійсної небезпеки для уряду. Та мимо того здушено його з цілою силою тому, щоб піддержати авторітет влади.

300-ЛІТНИЙ ЮВИЛЕЙ КАТЕДРИ.

ЗАЛЬЦБУРҐ, Австрія, 24. вересня. — Австрійський канцлер і багато других державних достойників взяло участь в 300-літнім ювилею місцевої катедри. Канцлер Зайпель назвав катедру „гордістю австрійських католиків".

НАД ЛІҐОЮ ЗАВИСЛИ ХМАРИ.

КАЖУТЬ, ЩО ЗА КІЛЬКА ЛІТ ВІДПАДЕ ВІД НЕЇ КІЛЬКА ДЕРЖАВ.

ЖЕНЕВА, 24. вересня. — Журналісти, що зїхалися сюди зі всіх сторін світа з нагоди Зборів Ліґи Націй, похитують головами, а деякі отверто заявляють, що на протязі найблищих літ покинуть Ліґу Націй Німеччина, Австрія і Угорщина. Блище про те буде можна довідатися з промови німецького канцлера Миллера, яку він виголосить з приводу розоруження, з якого, як відомо, нічого не виходить.

ВИТЯГНУЛИ 100 ТРУПІВ.

А 350 ПОБИТИХ ЛЕЖИТЬ В ШПИТАЛЯХ. ЖЕРТВИ ПОХОДЯТЬ З РОБУЧОЇ КЛЯСИ. ЗАГАЛЬНА НАЦІОНАЛЬНА ЖАЛОБА В ЦІЛІЙ ЕСПАНІЇ.

МАДРИД, 24. вересня. — Наслідком огневої катастрофи згинуло 100 людей, котрих викопано зпід попелищ згорівшого до тла театру. Людей годі навіть розпізнати, ні не можна ще і досі означити точного числа померших чи забитих.

Похорони відбудуться на кошт міста. Часописи, розписуючися про катастрофу, подають багато геройських сцен, як ратували дітей, вириваючи їх з обіймів розшалілого огню. Але було і багато брутальних сцен, де люде в звірський спосіб ратували своє життя, тратуючи немічних, жінок і дітей.

МАТИ ЗАБИЛА СИНА.

БЕРЛІН, 24. вересня. — В Німеччині сталася траґедія, яка порушила цілим населенням. Ото мати позбавила револьверовим вистрілом життя свого сина в хвилі, коли він заснув твердим сном. А забивши, пішла на поліцію і зголосила морд. Як причину подала, що сина мали забрати того дня до дому для невилічимо божевільних. Видячи, що нема для него ратунку і не хотячи допускати до дальших мук, вона відобрала йому життя. Матір віддано під лікарські оглядини, щоби розслідити її умовий стан.

ВЕРЕСЕНЬ — МІСЯЦЬ СИРОТИНЦЯ-ЗАХИСТУ У. Н. СОЮЗА

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 6, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES; Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА; Поодинока число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

КАМПАНІЯ ЗА СИРОТИНЦЕМ

Від часу проголошення збірки на Сиротинець-Захист У. Н. Союза уряд У. Н. Союза враз із комітетом Сиротинця перший раз призначили окремий місяць у році на агітацію за Сиротинцем. Тямучі люде розуміють дуже добре ціль такого „драйву". Хоч вони збирають датки на фонд Сиротинця протягом цілого року, при кождій нагоді, то всетаки знають, що вересень — місяць Сиротинця-Захисту У. Н. Союза повинен дати більші від звичайних плоди. От тому то примірні члени нашої організації взялись у тім місяці до щирої праці і роблять усьо можливе, щоби як найбільше збільшити фонд Сиротинця.

Деякі відділи У. Н. Союза вже поприсилали свої жертви, а деякі збирають ще дальше, щоб при кінці місяця (або й на другий місяць) прислати більшу квоту. От, приміром, відділи в Шикаго й околиці уладжують при кінці сього місяця спеціяльний баль на дохід Сиротинця та лагодяться до устроєння публичної збірки („теґ-дей"). Відділи У. Н. Союза в Дітройті, Мишиґен, мали на дохід Сиротинця два спільні пікніки і заробили около 500 долярів; збірка ще не закінчена і гроші збирають дальше. Гром. Д. Зальопаний, член 57 відділу У. Н. Союза в Когус, Н. Й., повідомляє, що 30. вересня ц. р. відбудеться в тій місцевости пікнік на дохід Сиротинця. Про роботу по инших місцевостях уже були в Свободі попередно звідомлення, а деякі другі відділи, хоча працюють у тій справі, але звіту ще не подають, лишаючи звіт до офіціяльного проголошення вересневих збірок.

Словом, рух по відділах У. Н. Союза з хвилею проголошення вересневої кампанії за Сиротинцем значно ожививсь і є надія, що до кінця біжучого року фонд Сиротинця збільшиться що найменьше на кілька тисяч.

В „золотодайній" Америці для робітника тепер часи непомірно тяжкі; богато робітників, що складають датки на Сиротинець-Захист У. Н. Союза, роблять се нераз може і з кривдою для себе та для своєї родини, бо вони своїм серцем і розумом відчувають, що така інституція є нам тут конечно потрібна. Та є між нами й такі одиниці, котрі могли-би жертвувати на Сиротинець зайвий гріш, але ще доси не жертвували, бо ще доси не зрозуміли як слід потреби й значіння такої інституції. Тепер якраз приходить час, коли свідомі члени організації мусять підійти до несвідомих та переконати їх, що Сиротинець-Захист У. Н. Союза не є забаганкою урядників У. Н. Союза або Комітету Сиротинця-Захисту, або забаганкою кількох поодиноких членів, але загальною, всенародною конечністю. Сього вимагає не тільки достоїнство У. Н. Союза, найстаршої української орґанізації на іміґрації, але потреба й добро всеї іміґрації.

Най не буде серед членів У. Н. Союза ні одного члена, який у сей місяць Сиротинця-Захисту не причинивсяби жертвою та працею для будови сеї важної й потрібної встанови.

СЦЕНТРАЛІЗОВАНА ДОПОМОГА РІДНІЙ ШКОЛІ

Адміністраційний рік у товаристві Рідна Школа покриваеться зі шкільним роком, себто закінчився попередний рік з днем 31 серпня 1927. От уже добігає місяць на новий рік. Не буду перечитися, але мабуть за той місяць не пішло на потреби Рідної Школи ще ані цента від української іміґрації в Америці (кромі тих 140 дол., які я сам вислав і 100 дол. від Обеднання). Зате завелися спори, чи посилати до централі, значить до Головної Управи у Львові, чи прямо на місця.

Здається, що кожний іміґрант із досвіду бачить, яке велике значіння для нації, провінції чи держави мають міста, ці природні осередки культури. На українській землі міста в чужих руках. Польський напливовий елемент перемішаний зі Жидами, які звичайно тягнуть до пануючої нації, надають містам польський характер. Не тільки зверхній характер; вони спольщені. А прецінь те міське населення повстало з напливу сільської робочої надвишки. Їх треба відвоювати. Чим? — Збруєю — не удержиться. Треба їм дати українську душу. Треба заопікуватися їх дітьми. Треба польський характер міст перемінити на український. Велике завдання. І його сьогодня виконується. Бо треба пригадати, що на 174 міст у Східній Галичині є 721 польських державних народних шкіл, а всего 6 т. зв. „українських". Львів, який числить 40.000 Українців, має всього одну українську державну школу, в якій уже вчать також учителі Поляки. На підставі обовязуючого шкільного закона наші великі міста навіть не мають права домагатися української державної школи, хочби такої, яка вона є, бо українське населення тих міст не становить четвертини населення тих міст. Це кривда — скажете. Очевидно; але требаж щось зробити. Пропадають українські діти. Їх беруть на латинську релігію, з часом вони переходять на латинство, а відтак на польське.

Тому то на домагання орґанізованого українства мусить товариство Рідна Школа звернути велику увагу на міста.

Але сьогодня надоїла вже й селови польська, двоязична (утраквістична), ба навіть українська державна школа, особливо, коли в ній учитель Поляк. Кожна з них вливає польського духа. З тої причини села домагаються від товариства Рідна Школа теж творення в них приватної української школи.

Хтож має ті школи удержувати? — Весь народ, бо там виховується його майбутність.

А де саме їх удержувати? Там, де більша небезпека польщення.

Як сказано, велика небезпека по містах; але не по всіх в однаковій мірі. Деякі місцевости можуть удержати школу добре власними засобами, чи засобами власного повіту, а деякі за вбогі, за мало свідомі, за мало зорганізовані — ще не можуть. А хтож має про це знати, де творити школу і де якраз треба посторонньої допомоги? — Звичайно, централя. Вонаж знає стан шкільництва в краю, вона має кожного місяця рахунки від своїх Кружків, які удержують школи. Бувають випадки, що нераз навіть такі Кружки звертаються до Головної Управи по допомогу, які власними засобами відступленими їм з повіту, зовсім добре удержують школу, і мотивують тим, що „ми ніколи не одержали підмоги". Правда, бо на підставі рахунків виходить, що не потрібно там, а натомісць треба деинде. В таких випадках відносяться деякі Кружки чи школи прямо до своїх земляків в Америці, а ті очевидно посилають. Цеж земляки. А до когож звернуться ті пролетарі н. пр. зі Львова, коли відти нема іміґрації. Знов же львівські родичі не в стані оплатити самі удержання своїх щкіл. А є що удержувати. Минулого року було 9 захоронок і 13 ріжного рода шкіл, де ходило разом 2015 дітей!

Тому допомогу муситься сцентралізувати. Це конечне ще й з того огляду, щоби не було надужить. От н. пр. „Народна Воля" подає в числі 105 з 15 вересня 1928 як приклад до наслідування становиско шикаґовських односельчан Поздяча, які післали на поклик своїх земляків 82 доляри на будову Рідної Школи. Тимчасом у Поздячі нема ніякої Рідної Школи. Це прямо має стати будинок для державної школи (ще не знати: української чи польської), до якої має конкорувати дідич, Жиди і всі, що там мають ґрунт. Чомуж у таких випадках малаб помагати виключно українська іміґрація? Але — нема дива; відки про це мають знати в Америці! Натомісць візьмім наоборот: такий убогий гірський Микуличин, який будує справді Рідну Школу (на ґрунті дарованому Гуцулом-односельчани), чи таке Жабє, яке вже вибудувало, не має до кого віднестися, бо не має своєї іміґрації. І тягнеться з останнього.

Ні, так не можна ставити справи. Доки ми ще будемо ділитися на Поздяків, Лемків, Гуцулів, Бойків, Волиняків, чи Наддніпрянців?! Мусимо вже раз почувати себе синами одної Матери-України, мусимо занехати вузько-місцевий патріотизм, а помагати собі взаїмно там, де небезпека більша. Берім приклад з Жидів: Нехай хто рушить одному пейса в Богородчанах, то зараз обібють українських дітей у Ню Йорку.

З тих причин допомога Рідній Школі мусить переходити сцентралізовано через Головну Управу. Инакший спосіб розбивав би орґанізоване життя старого краю, а це не булаб допомога, коли вона наносилаб моральну шкоду й причинилаcяб до ширення деморалізації. А це булаб деморалізація, коли би поодинокі місцевости могли нераз підступно видирати допомогу, або колиб завели нерівну систему оплачування учителів і між самими працьониками завели невдоволення, а то й завись. Зрозуміймо, що зовсім що иншого Народні Доми, а що иншого школа, хоч і в тому випадку не завадив би плян. Вся ка випадковість скорше чи пізніще мститься. Треба продуманої пляновости.

Лев Ясінчук.

ЗА ПАРИЖСЬКИМИ СТІНАМИ

До цього часу в українську пресу в Америці проскакували дуже неясні, короткі та нічого не говорячі відомости про життя Українців у Франції. Щоби заповнити цю прогалину, вважаю своїм обовязком поділитися своїми враженнями з американськими читачами.

Як на Францію, іміґрація українська дуже тут чисельна і з кожним днем вона все побільшується.

Галичина викидає робітників-хліборобів, які розбридаються по цілій Франції й звичайно зникають, не даючи про себе нічого знати. Винити звичайно цих людей в якомусь пасивізмі нема що, бо не вони винуваті.

Тут, як і в Америці, не бракує Цегельських, з тією ріжницею лише, що їх більше.

Загалом українську іміґрацію у Франції можна числити на 30,000 душ, але знати про себе дають, дай Боже, десять відсотків.

Щоби мати більше-менче точне представлення про орґанізаційне життя, мушу зачати здалека.

* * *

Років може в 5—6 назад купка співаків українського національного хору заложила Українську Громаду, яка поволі зростала, обєднуючи Українців, як Наддніпрянців, так і Галичан. Більшої роботи, як щотижневі збори не було, але вже накреслювалися можливі пляни ширшої праці. Чулося обєднання, яке готове було вилитися в щось позитивне. Говорилося про бюро праці, про орґанізацію викладів та концертів. Головна мета була культурна робота та підшукання праці прибуваючим тоді досить численно Українцям.

В той час пробігла чутка, що покійний вже нині отаман Петлюра втік з Польщі до Мадярщини й мав скоро прибути до Парижа. Якби Українці, які дійсно хочуть добра своїй Батьківщині, знали, що з ним прибудуть прихильники польської орієнтації, то певно не раділиб. Але говорили, що С. Петлюра порвав з Поляками, і це вселило довіря.

Дійсно скоро прибула головна ячейка, яка майже цілком улилася до Української Громади.

Робота їх хутко виявилася. Прихильники орієнтації мали очевидно точні директиви орґанізувати польський відділ у Франції. Наслідки прийшли ще скорше. Галичани відділилися й при допомозі большевиків зорґанізували нову громаду, а польонофіли собі знов свою громаду. Таким чином завдяки так званому урядовк У. Н. Р. галицькі Українці кинулися в обійми большевиків, остаточно переконуючись у зрадливому поводженню своїх наддніпрянських братів. Повстало три громади. І треба признати большевикам, що, не дивлячись на їх найбільш улюблені способи провокації, вони не назвалися „Українська Громада у Франції", як це зробили так звані „петлюрівці".

Нова ґромада з польонофілами на чолі не взяла собі нової назви, а назвалася далі „Українською Громадою у Франції" баламутячи непоінформованих Українців. Вони мали точне завдання робити з Українців польонофілів іретельно виконували накази своїх панів з Варшави.

Справжняж Українська Громада продовжувала своє істнування далі, але підозріння, кинуте Тризубцями в польонофільстві, хоч і розсіюеться потроху, але не розсіялося зовсім.

Тимчасом у Празі ес-ерствуючі Шаповали зачули носом кінець коронам, які давали Чехи. Треба було чого інчого шукати і Шаповал вирушає по Франції з лекціями. Але, як і в Америці, ці виклади не роблять враження і ес-еровсько-оборонська робота не посовується ні трохи наперед аж до часу повстання „знаменитої" Ліги Сходу Народів.

Знову ес-ери під головуванням брата Микити Шаповала пробують захопити „Українську Громаду у Франції", щоби перетворити її в свою фамілію. Але упір, зустрінутий тут, примусив їх вийти зі складу громади. От тут і зачинається те характерне для наших „унтерів". Побачивши, що з „Українською Громадою у Франції" зладити не вдалося, брат „соглашетеля" з Ліги Сходу Народів уміщує видуману кореспонденцію в московській ґазеті, називаючи „Українську Громаду" большевиками. Звичайно, брехню зараз же спростовано, але справа, очевидна річ, полягає в поступованню панів оборонців, які для своїх дрібних цілей не вагаються йти навіть до ворожої преси.

Народилася ще одна громада, яка взяла собі назву „Українська Громада у Франції". Знова той же спосіб, що примінили і Тризубці.

Мені довелося балакати з людьми, які поінформовані про тутешні справи, і всі вони однодушно говорять, що шаповалівці всі надії покладають на Америку. Що там можна зібрати гроші; що нарід в Америці дурний: мовляв, не розбирає, на що дає. Звичайно, для мене це смішно, як сміятимуться з цього й американські Українці, але так тут говорять.

Оборонці стараються розвести широку акцію, але щось туго їм не удається. Натоммісць росте тут ідея орієнтації самих на себе і коли можливо оборонці матимуть який успіх, то тільки завдяки польонофілам з Тризуба, які хоч і тратять свій авторитет, але досить ще кирнять.

Серед большевиків так само неладно і коли би повстала орґанізація цілком незалежна, то від усіх большевицьких відділів лишиться лише спомин, бо склад большевицьких орґанізацій не є комуністичний, а Галичани йдуть туди тому, що „Тризуб" отверто цькує й не признає навіть їх Українцями, а чимось особливим, відрубним від Українців.

Ясно, що це польська робота, але неясно, як то люди можуть дійти до такої безличности.

Василь Бобрів.

В. Кедровський.

1917 РІК.

(216)

Добрих чотири дні я їхав, поки добрався до стації Бірзула. На залізницях панував хаос, йшла заміна старих залізничих урядників новими, що все звалися комісарами. Всі потяги були перевантажені сірою людською масою, що кудись поспішала, кудись сунула й сунула без кінця.

До стації Жмеринки їхати було надзвичайно важко, бо більшість потягів йшла звідти в напрямку Козятина, Фастова, Києва. Від Жмеринки до Бірзули їхалося скорше, але зате значно гірше. Бувало ледве влізши у смердячий товаровий вагон. Зпочатку тримаешся близше дверей і хоч зимно, зате дихати є чим. Але люди частинно висідають на стаціях, а прибуваючі нові все тиснуть тебе далі в глиб вагона. Нарешті опинишся в темному куті, притертім щільно до стін вагона. Стомлюешся до нестями, руки й ноги мліють, дихати немає чим — таке брудне й смертяче повітря. Поволі зсовуешся на підлогу й на тебе навалюють смердячі, брудні тіла инших „пасажирів". Не можна ні дихнути вільно, ні поворухнутися. Стає млосно й голова крутиться, але порятунку годі шукати, аж поки де-небудь не вилізе з вагону більша кількість „пасажирів", або самому треба вилазити. Тоді добираєшся, просячи „пустити хоч душу на покаяння", до близшого вікна, вилазиш на спини, плечі й голови инших „пасажирів" і нарешті сторчаком вниз головою „вилазиш" з вагону.

При всіх невигодах мати „місце" в куті, під купою инших тіл, була та велика для мене вигода, що в куті темно, тому ніхто мене не пізнає. Крім того з перевіркою документів ніколи не доходила черга до мене. Документи „перевіряли" тоді часто ріжні „комісарі", „патрулі", „командантн" і т. п., очевидно в більшости покликані до того своїм „революційним сумлінням". Шукали ріжних „буржуазов", „контр-революціонеров" та „Украінцоф", особливо членів Центральної Ради та инших українських політичних і військових орґанізацій. Не проходило стації, щоби когось не заарештували та не вивели з потягу. Ріжні „блюстителі революціонного порядка" все похвалялися кількістю розстріляних (в штаб Духоніна відправлених) ріжних „контр-революцонерів", а головно Українців. Тоді називатися Українцем, значило бути „контрреволюціонером", належачим до „відправок в штаб Духоніна".

При тім розказувалися й перeказувалися з великим смаком подробиці про знущання й розстріли „контр-революціонерів" і звичайно з прибільшеним вихвалюванням „подвигів" та жорстокости „революційного пролетаріята". На більшість „пасажирів" такі хвальковаті оповідання робили гнітюче враження й ті, що сиділи далі, мовчки слухали з насупленими бровами, але ті, що були біля розказчика „героя", мусіли йому підтакувати та хвалити поступовання „револющоннаво протолетаріята".

Української мови не було чути. Вона притихла, заніміла знову. Заговорити по українськи; значить відразу викликати підозріння пяних від самогону та крови ріжних „комендантів", „комісарів", „партейних товаріщей" і т. д. За найменьшим підозрінням ішов арешт, а там розправа коротка: лице інтеліґента, хромові офіцирські чоботи, чи офіцирські штани — кулька в лоб, або в потилицю. Тоді ще не було зорганізовано большевиками ославленого ЧЕКА, а тому над жертвою ще так не знущалися, як тепер. Тоді ще не впускали на допитах голок під нігті; ще не смажили пят; ще не стискали залізним обручем голови, аж поки череп не трісне; не виводили по десять разів на розстріл і не стріляли над самим вухом „для страху"; жінок ще не насилували так масово агенти „революціонной власті пролетаріята", як це почали робити пізніше; не ламали ще кісток на руках і на ногах та взагалі ще не воскресили всі ті страшні засоби катування, якими так багата історія всіх інквізицій та катів-царів. Але все таки люди не дуже то хотіли попастися в руки „пролетарського правосудія" й старалися по українськи не говорити, щоби не дати зайвого причинку до підозріння.

Вся та маса, що називала себе „большевицьким військом" крім латишських та московських реґулярних частин, чи взагалі якимись большевицькими урядниками, була розхрістана, розбешгана, пяна банда ріжних кримінальних злодіїв та відомих місцевих розбишак. Почалося царство пяного хама, що саме розпочинав свій крівавий, пяний бенкет на українській землі. Характерно, що між усією тією большевицькою „адміністрацією" та ріжними командами, революційними орґанізаціями, тощо, майже не було місцевого українського елементу. Все були або Москалі, або на посадах ріжних комісарчуків Жиди, та й то не з місцевих, або ріжні инші „інородці". З місцевих були лише на невідповідальних ролях; виконавцями — ріжні пройдисвіти та кримінальні типи.

Враження від всього було таке, що находишся десь у країні, яку захопили дикі орди, що поспішають награбити побільше добра, залякати населення, помститися над ним і зникнути. Здавалося, що ніхто не думав заводити якийсь лад, ніхто не думав про те, що апарати влади треба творити надовше, що треба якось налагоджувати взагалі громадське та економічне життя краю. Чулась лише жадоба помсти пяного, крівавого бенкету садистів. Ідейні комуністи траплялися, як рідкий випадок, але пяна товпа большевитствующих була поза їх впливами.

VIII.
СЕРЕД ЧЕРВОНИХ.

Типовий командант. — В арешті. — В червонім війську. — В Одесі. — Муравйов і його виступ на вічу. — Арешти й розстріли в Одесі. — Знова в мандрівку.

Велика вузлова стація Бірзула заповнена большевицькими червоними військами, що купчаться тут для походу на Бесарабщину проти Румунів. Тут вже цілковито хазяйнує нова большевицька влада з її ріжними комісарами, командантами, патрулями та иншими „таваріщами" влади. Настрій нервовий і ріжні чутки ширяться між цією червоною ордою: то десь відділ Українців наступає, то десь „білоґвардейці" появилися, то Румуни перейшли Дністер і далі наступають, то навіть уже Одесу вони захопили і т. д. Як скоро родяться нові чутки, так скоро вони спростовуються й на місце їх повстають все нові, та нові „точні провірені" відомости, що негайно-ж спростовуються і т. д.

(Дальше буде)

Наймичка прибігла до офісу свого пана і перелякана каже, що пані зімліла. Пробували вже всього, але нічого не помагає.

Ч о л о в і к: Най хто скаже моїй жінці до вуха, що прийшла кравчиха до проби нової сукні. Коли й це не поможе, тоді треба закликати лікаря.

—o—

Стара, ненадавичайної краси панна вийшла на гору з провідником і захоплена красою природи, каже:

— Ах, як тут гарно! Тут хотіла би я вмерти!

П р о в і д н и к: Заплатіть мені за проводаторство, то тоді можу вас струтити на діл!

—o—

— Питаєтеся, що це таке розсіяність? Дам вам примір: Я бачив у гостинниці, як один професор поклав на тарілку свій портфель, розкраяв ножем, потім сердитий приликав вейтера:

Вейтер! Алеж цей бефстек годі їсти! Кілько маю вам заплатити за нього? — і при цих словах витягнув із кишені бефстек, щоби платити за обід.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЩО ТО Є АРИЗОНА?

Мій односельчанин з Детройт написав мені сюди до санаторії, в якій я лічуся, що тепер між Українцями ведуть агітацію за тим, щоби осельовалися на фармах в Аризоні. Він питає мене, що я думаю про це, бо знав, що я був в Аризоні і знаю тамошні відносини.

Я не маю нічого проти того, щоби наші люди поселювалися в Аризоні, але хай наперед добре провірять справу з усіх боків. А особливо хай провірять свою готівку, бо з малою нема чого тамтуди їхати. Приміром з $2,500 фамілійний чоловік нічого тут почати не може. Бо коли зайде в довги, то не підробиться ніколи, бо тут нема ніякого промислу. Зачинати фармувати з $2,500 значить те саме, що купувати дім за $7.000 і заплатити тільки $500 готівки, а решту сплачувати по $40 на місяць. Тоді $35 піде на сплату процентів а $5 на сплату довгу. Тоді хіба за 80 літ був би дім виплачений. Аризона край напівпустий, а земля надається до управи тільки над ріками. Але і там треба землю наводнювати. Наводнювання в руках компаній. Має фармер один шер на воду, то відчинять йому один день в місяць, а два шери, то через два дні в місяць і т. д. В Аризоні треба отже воду купувати і вона дуже дорога. Тому треба мати більше готівки, аби не сидіти в руках компаній і не дрожати на випадок, як чоловікові не поведеся.

Я думаю, що і в Аризоні можна зробити гроші і оснувати навіть свою кольонію, але люди мусять знати добре, куди їдуть, які там відносини, а поза тим мусять мати значнішу готівку. Бо і клімат є не така проста справа, як кому видається. В зимі тут тепло, це правда, але літом спека доходить до 110 і 120 степенів, а життя подібає часами в деяких місцях на життя в „Долині Смерти" в Каліфорнії. Через те саме Аризона, що є пятим щодо величини найбільшим стейтом Злучених Держав, має всього около 600.000 мешканців, а около 2% землі є під фармами.

Я охоче дав би інформації нашим людям, котрі інтересуються Аризоною, бо я той стейт добре знаю. Хто хоче їх одержати, хай напише до мене на адресу:

P. Hirney,
Glockner Cottages, Room 25,
Colorado Springs, Colo.

— Чи не схотіли би ви до фотографії зняти капелюх, люльку вийняти з уст і відложити парасолю на бік?

— А хтож би потім пізнав би мене на фотографії?

РУМУНІЯ В ЛАБЕТАХ МІЖНАРОДНЬОГО КАПІТАЛУ.

Румунія одержала закордонну позичку на стабілізацію валюти. З Букарешту сповіщають, що опозиція, національно-селянська партія опублікувала повідомлення з цього приводу, в якому говориться, що умови угоди кладуть тяжкий тягар на Румунію. Національно-селянська партія вимагає відставки уряду, що не зумів обстояти інтересів країни в переговорах з банкирами. Частину цих відомостей цензура сконфіскувала.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

БРОНКС, Н. Й.

Хай буде одно величаве Листопадове Свято.

Дня 4. вересня отримало тов. „Любов", від. 298 УНС від нюйорських Січей і Стрілецького Гуртка запрошення, щоби вислати делегата на спільну нараду в справі сьогорічного Листопадового Свята, котре має відбутися 4. листопада. За комітет підписали: М. Воробець, М. Близнак і Я. Гаврилко. Дня 8. вересня отримали ми знова від „Союза Українських Національних Товариств міста Ню Йорку" подібне запрошення, щоби вислати делегата на спільну нараду в справі Листопадового Свята (коли ця нарада має відбутися, не подано). За комітет підписали: Др. Л. Цегельський і Стефан Боднарчук.

На зборах тов. „Любов" рекордовий секретар гром. Мацьковка перечитав ті оба запрошення. Багато членів забирало голос і питались один другого „куди йти"?

Не від себе, а з припоручення всіх членів тов. „Любов" в. 298 У. Н. Союза, пишу отсю дописи і зазначую, що деяк-де, але в народних маніфестаціях не повинно бути місця на роздори. Памятаємо ще велике Листопадове Свято в Ню Йорку в 1926 р., де в маніфестації, без ріжниці політичних і религійних переконань, взяли участь всі нюйорські і позамісцеві братства, товариства, Січи, клюби, жіночі відділи і громади, школи всіх дільниць Ню Йорку, як і одиниці, незорганізовані в товариства. Про те свято писали всі нюйорські часописи. По поході галя Народного Дому і церковна на 7-ій вул. були так заповнені, що половина людей не могла дістатись до середини на академію в честь Листопадового Свята. Рівнож і вечером на концерт годі було тікету дістати. Те свято принесло користи моральні і матеріяльні. Але саме через ті матеріяльні користи зробились, потім роздори, котрі тревають і до нині.

В Народнім Домі святковано Листопадове Свято в 1927 році і нічого з него не вийшло. Не було походу! Не співали шкільні діти. Хоруняжі скорим кроком перенесли на раменах кілька прапорів з Народнього Дому до церкви і назад. На академію прийшло до Народного Дому всего кількадесять людей і де було до кого говорити.

Не лучше було того року і з роковинами смерти Тараса Шевченка.

Лихови зарадити можна і є ще досить часу. Всі гуртки, котрі задумали в Ню Йорку уладжувати сього року „Листопадове Свято", повинні натиснути, щоби було одно свято, щоби воно виглядало на Українське Народне Державне Свято, в котрім взялаби участь вся українська громада з Ню Йорку і околиць.

Василь Морозович.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Організовані форми допомоги Рідній Школі.

Дня 19. вересня 1928. явилися відпоручники нюйорських товариств на спільній нараді, щоби заняти становище в справі допомоги Рідній Школі в старому краю. Нарада відбулася в Народнім Домі при 7. вулиці в Ню Йорку. Проводив п. Л. Колтун, секретарювала п. Дембицька.

По основному рефераті, виголошеному делегатом Рідної Школи, гром. Л. Ясінчуком, у якому він зясував суть, діяльність і вагу Рідної Школи в старому краю, вивязалася широка, вичерпуюча і річева дискусія. Посипалися закиди і запити, на які відповідав делегат. Як вислід тригодинних нарад принято отсі резолюції:

1) Признається конечність моральної і матеріяльної підержки Рідної Школи в старому краю з осідком у Львові, яка установа всенародньої, що являється заборолом проти винародовлення української молоді.

2) З огляду на теперішнє важке матеріяльне положення Рідної Школи, спричинене нагальним зростом агенд, як також з огляду на конечність її удержання, нюйорські товариства, організації і братства дадуть почин до негайного оснування при Головній Управі фонду Рідної Школи, який дав би Рідній Школі можність не тільки управильнити теперішні її фінанси, але й поширити та поглубити її діяльність.

В тій цілі зобовязуються представники організованого українства в Ню Йорку огнізувати вплату одноразового датку відповідно до маєткової спроможности даної одиниці, товариства, організації чи братства, а крім того складати постійно на потреби Рідної Школи 1% свого доходу, підприємств та уладжень. Місяць січень і час від Квітної неділі до Провідної признається днями Рідної Школи. З нагоди Різдва уладять товариства збірку дару на „коляду", а з нагоди Великодня збірку дару на „писанку" Рідній Школі.

3) Товариства, братства й організації в Ню Йорку переведуть у себе ухвалу, що кожний член даного товариства, без огляду на стан, пол, віроісповідання та політичні переконання, вступить у члени Рідної Школи по можности з родиною, складаючи на кожного члена річно по 1 дол. членської вкладки, а першого року ще й 10 центів вписового.

4) Члени Рідної Школи зорганізовані при товаристві — творять при ньому Кружок Рідної Школи.

5) Товариства, організації і братства вступають по можности в члени добродії „Рідної Школи", вплачуючи одноразово 50 дол.

6) Поодинокі товариства зобовяжуть свою управу посередничити в справі інкасування членських вкладок та інших добродійних датків на потреби Рідної Школи.

Для виконання резолюцій і доцільного дальшого ведення допомогової акції Рідній Школі вибрано комітет з представників нюйорських товариств та президію в особах: голова — п. Льонгін Колтун, секретар — п. Дембицька, скарбник — п. Іван Пацьорко.

На найблизчій нараді комітет має бути поширений.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Заглядаймо до читальні.

Літня пора вже минула. Надходять довгі вечері, які найкраще провести в добрім товаристві. А найкращим і найвірнішим товаришем чоловіка є добра книжка. На того саме товариства хоче звернути увагу Уряд Читальні, що міститься в Січовім Домі при 717 Н. Френклин Ст. Кого цікавить наша Читальня і ті цікаві книжки, які маємо у своїй домівці, хай прийде на загальні збори читальні, що відбудуться дня 30. вересня о 2 год. пополудни.

Дбаймо про науку і просвіту, бо це дорога до щастя і визволення з фізичної і духової неволі.

Уряд Читальні.

Др. Остап Грицай (Відень).

ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА ЯК ПИСЬМЕННИЦЯ

(9)

ПОВІСТИ Й ОПОВІДАННЯ З МУЖИЦЬКОГО ЖИТТЯ.

Але коли в упорі проти Рахіри оправдує Марійку її мужицький еґоїзм, мужицька вузкозорість, нетерпимість і хлопське завзяття, то в поведенню проти Анни, особливож з погляду на превелику любов Марійки до покійного, не оправдує її врешті-решт — нічого. Ця психольоґічна риса в малюнку Марійки, малюнку матери, нехай і мужицької, з окола заглухлої закутини некультурного села, на мою думку — мало правдоподібна, і в такім як-не-як репрезентативнім малюнку української мужицької матери, як Марійка, не повинна бути. Почуває це зрештою гаразд і сама авторка, коли при кінці нашої повісти, вже після того, як померли діти Анни, а нещасна Анна вдуріла, велить жалувати Марійці гірко того негарного поведення. „...З лихорадним поспіхом закинула на себе сардак і вибігла живо на двір Та тут остановилася на хвилю — **Де її шукати? Куди вона нещасна пігнала? Анно?** — зойкнули її викривлені уста з неописаним жалем, немов благаючи. — **Анно, прийди назад!"** (ст. 425*). А ще сильніше в фіналі повісти (ст. 444). Знову гарні і зворушливі слова, та тількиж з них нема вже ніякої користи нікому. Правда — Кобилянська може відповісти мені, що Марійка як тип первісний, далекий від „вогню культури" і стихійно „органічний" не в силі і як мати відчувати так тонко, як це інтелігентові здається. Що її жорстокість проти Анни — це тільки одна полумінь її дикого шаліття зза смерти Михайла, в якому вона, стихійна натура, бажала би мститися на всіх. Але коли признати нам таку психічну диспозицію оправдуючим арґументом, тож з послідовности такого психічного стану Марійка мусілаб в першу чергу з усіх сил і за всяку ціну мститися на — Рахірі, бож своїм жіночим інстинктом може вона доміркуватися зараз, що, чогонебудь не допустивсяб її Сава, то в нім криється — рука Рахіри. Так чомуж саме тут, де й ... ють, її бішеність, її засліплення булиб оправдані і зрозумілі нам у щерть, чомуж саме проти Рахіри Марійка до кінця повісти така пасивна? Я тут квестіоную недостачу якоїсь поважної сцени між Марійкою і Рахірою і не можу уважати компензатою за неї ту принагідну, кількома словами змальовану стрічу обоїх на полі, при якій Марійка, вже в шість років після смерти Михайла, обдаровує Рахіру „добрими гопаками" (ст. 433). Цей більш ніж дрібничковий елізод не зміняє вже ціловиду ситуації ніяк. За теж у погубу чесній Анні — стільки лютої енергії в Марійки! А прецінь і груба мужицька душа, особливож наша, українська, всилі ще йнакше, багато красше, багато шляхотніше виявлятися в такій ситуації, в якій Марійка опинюється проти Анни та її дітей. Я наводжу тут для прикладу одно місце з оповідання **„Вона-Земля"** такого знавця селянської душі, як Василь Стефаник. Місце, в якому дід Максим, сумуючи з туги за своїми двома синами, що впали у війні, оттакими словами, словами сумуючого, кохаючого батька, озивається **до невінчаних** коханок своїх синів:

— „Та прийдіть котра до старого; ніби ви їх не обіймали моїх синів та не лягали в білу постіль? Та вони були, як дуби кучеряві... Та принеси на руках **байстрьитко,** не встидайся, приходи. Дід тобі всі коверці під ноги підкине, а байструкові порубає все полотно найтонше на пелінки. Бо ти ходиш без вінка та плачеш від наруги". — І дід здоймив обі руки в гору і кликав ними до цілого світа: — Ходи, невісточко, ходи до тата, нам попа не треба! — Голосно заридав, приляг до землі і нею, як хустиною, обтирав сльози і почорнів. Та ще благав дальше: — Або приходи хоть ти, коханко, без дитини та на твої шиї я вздрю його руки, а на твоїх губах зачервоніють його губи, а з твоїх очий, як з глибокої кирниці, я віловлю його очи і сховаю їх в мое серце, як у коробку. Я, як пес, занюхаю его чупер на твої долоні... Коханко, приходи і пратуй старого.—Ти ще є на світі, а їх нема жадного, то найдіт дорогу до мене та принесіт вість. Насипте студеної роси на мій сивий волос, бо він мене пече кождий, як розжарений дріт. Моя голова палиться від того вогню". („Земля", ст. 41/42). — А ще розважмо притім, що у Стефаника перед нами старий, як залізо твердий хлібороб, підчас коли в Кобилянської — **стара** мати.

Так одиноким геройським подвигом старих Івоніків в нашій повісти лишається хіба те, що вони до кінця зберігають тайну Савового злочину і ратують так свою і його честь, хоч він і до кінця — і по одержанню своєї пайки землі — такий самий, як був, і такаж сама і його одружена з ним урешті Рахіра. І одиноким пробліском якоїсь зміни в душі Марійки — оконечна глибока ненависть до Сави. **Так в** суті речі кінчиться наша повість болючим, нікого невдоволяючим діссонансом, бо перемогою коварної Циганки та кермованого нею скритовбийця Сави над хліборобами, перемогою неопрощеного злочину над тихим щастям праведних трудженників землі. А й первісна велич ідеї про животворну силу і красу землі в її відношенню до хлібороба захитується при кінці в нашій повісти, коли Івоніка у своїй скарзі на похоронах Михайла кличе: — **„Не для тебе, синку, була вона, а ти для неї!** Ти ходив по ній, плекав її, а як виріс і став годний, вона отворила пашу й забрала тебе! Дурень ти був на ній, дурень!... **Наймитом був ти, наймитом!*)** (ст. 382). А в міркуваннях Анни при самім кінці нашої повісти: „Анна дрожить над своїм хлопцем від Петра якоюсь боязкою любовою з цілої поважної, глибокої душі, що натерпілась до дна, й знає лише одну мету — вивести дитину свою в люди. Її колишнє горе вітворило їй очі й інстинктом своїм пізнала життя-світ. Гарує і танцює від раня до вечера на здобуття засобів до науки для сина і щось мов силує її **відорвати його від землі**).** З нього будуть люди, як покине землю. Якісь инші люди, як вона, як усі ті, що окружають її, як ті, через яких натерпілась стільки у своїм молодім життю, та що передчасно зломило її. Не розуміє ясно, чому, по якій причині, але відчуває це і щиро переконана" (ст. 444). — Ну — про себе це закінчення репрезентує своєрідну ідею поступу, проміньчик майбутнього визволення селянського пролетара з оков тої невідрадної буденщини, що її тут розмалювала наша письменниця на тлі селянського побуту. **Про себе,** кажу, бо коли дивитися на таке закінчення з погляду на ранші і пізніші думки Кобилянської про селянський світ, то годі не сказати, що тут її становище основно инше.

*) Підкреслення авторки. — О. Г.

*) Всі підкреслення тут мої. — О. Г.
**) Idem.

(Далі буде)

— Деж ви цього року були на вакаціях: у горах чи над морем?

— Ніде. В горах для мене ціни за високі, а над морем занадто солені!

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЗА ДОЛЮ ЗАКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

На засіданні чеського парляменту виступив із великою промовою проти кольоніяльного режіму на Закрпатській Україні посол Сидоряк. У тій промові він, між иншим, сказав:

„У десяту річницю існування Чехо-Словацької републики, коли готуються до великого свята та парад, не зайвим буде пригадати теперішнім володарям ті обіцянки, які вони дали населенню Закарпатської України, які ще до недавна кидано між тутешню людність, і з яких ані однісенької не сповнено. Людність Закарпатської України свідома цього всього, і тому тепер в ювілейному році існування Чехо-Словацької републики дивиться на ваше святкування, як на ювілей обманства та брехні. Обіцяли ви Закарпатській Україні повну автономію, навіть зобовязалися дати її в вашій конституції, обіцяли ви народови визволення з господарської та культурної відсталости, обіцяли ви йому землю, обіцяли ви йому все можливе, гори-долини, але нічого з того не сповнили і тим доконали ви ганебного ошуканства щодо людности Закарпатської України.

„Замісць автономії, що її забезпечує сенжерменський мировий договір і через це вона не булаб подарунком з вашого боку, ви зміцняєте кольонізаторський режім призначенням ніким не обраного бюрократа на краєвого президента. Ви багато балакаєте та вихваляєтесь, що мирові договори для вас є святі. Але ви не тільки, що не дотримуєте цих договорів, а просто топчете їх. Замісць автономії, що її гарантує мировий договір, ви даєте диктатора; замісць збудування сойму, ви побудували нам модерні тюрми, поліційні дирекції, жандармські касарні, тобто опірні пункти вашого кольоніяльного режіму на Закарпатській Україні.

„Замісць матеріяльної допомоги трудящим Закарпатської України, які мешкають у таких дірах, що в них навіть худоба поздихалаб, ви будуєте для себе та для ваших бюрократів палати та насилаєте на Закарпатську Україну легіони чужинців.

„Замісць землі, що ви її обіцяли закарпатській людности, яка на неї має право й якої вона потрібує для свого існування, — ви відбираєте від наших українських хліборобів навіть можливість користання з пасовиськ, якими вони користалися віками за часів мадярського режіму. А коли народ обороняється від вашого насильства, ви показуєте йому ваш жорстокий кольонізаторський кулак і посилаєте в його ліси жандармські багнети.

„Наша бідна людність не дістала ніякої землі. Землі ви загарбали та розподілили між декількома чеськими вуйками, ріднею, кумами, то-що. Замісць культурного піднесення народу звертається увага на вправи жандармерії та поліційних шпигунів. Такі висліди ваших обіцянок, такі висліди вашого господарського та культурного піднесення Закарпатської України.

„Людність у нас страшно збідніла, живе в неможливих умовах, голодує, вмирає з голоду, тоді, як ви, панове, невеличка купка Чехів на Закарпатській Україні, неймовірно збагатіли. Прийшли ви на Закарпатську Україну, як кольонізатори, та так тут і поводитесь. Ви грабуєте кишені бідноти, дерете з неї останню шкуру. Усі природні скарби Закарпатської України ви загарбали в свої пазури.

„Становище на Закарпатській Україні на десяту річницю існування чехо-словацької републики, в 1928 році, тобто в 20-му столітті, можна тільки порівнати з добою перед 300 роками, з часами 30-літньої війни. Тоді чеські селяне, опановані страхом, тікали від шведських салдатів до лісів, забираючи з собою своє майно. А тепер людність Закарпатської України тікає до лісів від ваших податкових агентів, ховаючи там своє убоге майно, щоб його не забрав податковий урядовець. Ось ваша цивілізація, ось „благословенства" вашої культури, з якими ви, як ви вихваляєтесь, до нас прийшли.

„Так звана адміністраційна реформа, яку тепер переводите на Закарпатській Україні, є тільки дальшим кроком у зміцненні кольоніяльного режіму та вашому розперезуванні.

„Ще недавно ви запевняли всіх і кожного, що Закарпатська Україна нібито добровільно прилучилася до чехословацької републики. Але тепер, коли замісць автономії стабілізуєте явний диктаторський режім, ви вже починаєте говорити инакше, а саме, що Закарпатська Україна є военною здобичю, з якою ви, Чехи, можете робити, що хочете, на правах, мовляв, переможця. І тому, замісць широкої автономії, нищите останні рештки самоврядування, які ще тут залишилися в громадах. Тепер один головний бюрократ, краєвий президент із своїми помічниками, окружними начальниками, рішатимуть про долю цілої Закарпатської України. А це само собою розуміється в інтересах капіталізму, в інтересах утримання вашого кольоніяльного режіму.

„Але, закінчив свою промову пос. Сидоряк, прийде час, що трудящі Закарпатської України в одноцілому фронті розломлять кайдани і здобудуть собі ті права, що ви від них украли".

АСОЦИЯЦІЇ.

В Альбанії короновано бувшого президента на короля.
(З газет).

Гей, Гетьманці, грайте в сурми,
Бийте в тарабани:
Вже в Альбанії також
Вибрали гетьмана.

Посилайте ви Павлові
У Берлін шифкарту!
Хай вже їде! Годі ждати
Та час гаять марно.

Або зробіть хоч маневри,
Виспіться під плотом,
Хай за вас вже не говорять:
„Гетьманська голота".

Нумо хлопці! Годі спати!
Ви-ж то не Альбанці;
Хай у волю посміються
З вас Американці.

В. Шкода.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ.

ГАРФОРД, КОНН.

З парохіяльного пікніку на Дім Інвалідів.

В нас відбувся парохіяльний пікнік. Коли чесні гості добре забавлялися, казав наш парох о. Пристай трубачеви затрубіти на сход. Люде зійшлися, а о. Пристай до них зі словом про інвалідів у краю. Казав, що коли тут гарно бавимося, то не треба забувати, що в краю маємо інвалідів, що не мають даху над головою. о. Пристай взивав до жертв, заявляючи, що все, що буде зібране, буде вислане до краю через Обєднанне в Филаделфії.

Перейшовшися з капелюхом, зібрано $24.20.

Я від себе посилаю ще осібного доляра і кличу до братів і сестер:

На голос Падеревського зложили Поляки 10 міліонів долярів, а нам треба зібрати 10 тисяч. Надходить Листопадове Свято. Киньми по долярови а цілком певно в однім тільки місяці листопаді зберемо ту суму, якої треба, щоби у Львові був побудований Дім Українських Інвалідів, як вираз жертвенности і патріотизму американських Українців.

Петро Драпак.

ЧЕХИ І СЛОВАЧЧИНА.

Президент Чехословаччини проф. Масарик підписав у травні 1928 р. в Пітсбургу ті умови, під якими словацькі еміграни в Америці від імени цілого словацького народу годились увійти в склад майбутньої самостійної чехословацької держави.

На підставі цієї умови Словаччина входила добровільно в склад чеської републики з тим, що мала від самого початку мати як найширшу територіяльно-політичну автономію: окремий сойм, незалежний від празького, судівництво, шкільництво і всі инші признаки сфедерованої самостійности.

Дня 28. жовтня 1918 р. повстала чехословацька держава, — але окремішність Словаччини була хіба зазначена тільки в назві держави: „Ческословенско". На ділі Словаччина була звичайною провінцією Чехії, — так як і Закарпатська Україна, що увійшла в склад чехословацької републики на тих самих майже умовах, що й Словаки, бо між Масариком і закарпатсько-українською еміграцією в Америці в тому самому часі заключено подібну умову.

Словаки впімнулися зараз же, ще в 1918 році, за своє, але й зараз же було видно, що Чехи крутять і зовсім не думають додержувати умов. На тому тлі доходило між Словаками й Чехами нераз до дуже прикрих і критичних конфліктів, так що Чехи чулися примушені крок за кроком уступати і бодай забрати майже всіх урядників і учителів чеської народности з Чехословаччини (дали їх на Закарпатську Україну! — Ред.).

Вкінці вже після десятилітньої боротьби в пражському парляменті Словаки осягнули бодай сурогат куцої самоуправи. Майже в десятилітну річницю пітсбургської умови, бо 1 липня 1928 р., надано Словачині „президента самоуправи краю" Словака Яна Дробного, дозволено скликати окремий краєвий сойм з дуже обмеженими правами адміністраційно-культурної та по трохи економічної натури, утворити окрему краєву шкільну раду та деяке поширення судової автономії.

Ці права є тільки слабою тінню тих обіцянок і приречень, під якими підписався в Пітсбургу такий поважний і світлий муж, як през. Масарик, що є тим більше подиву гідне і для Чехів характеристичне.

Цією сліпою автономією, яка далі узалежнює долю Словаччини, таки від чеського уряду і парляменту, буде задоволена лише горстка уміркованих Словаків, — а всі націоналісти, які домагаються далі безглядного сповнення приречень, огірчені піднімуть ще гострішу боротьбу проти чеського централізму. Від висліду цієї боротьби буде у великій мірі залежати і дальша доля Закарпатської України, яку чеський уряд віддав у ганебний спосіб на поталу чехізації й економічного визиску зайдів гіршого сорту.

КОНСИЛІЮМ.

„Горкий захорував і йому лікарі приписали спокій і дієту".
(З газет).

Тсс...! Панове! Не ходіть!
Хай Максімка спить!
Мовчіть!

Професори мовчки сіли
І махорки закурили,
Радить зачали.
Яку йому медицину:
Чи махорки, чи рицини,
Чи карячої смоли?

Довго думали й рішили,
Як один постановили,
Шоби тілько їв
Огірки, мясце з салатом,
Спав багато, міцно з храпом,
І горівку пив.

Бо признали, що буржуйське
Йому шкода, хай халуйське
Знов веде життя,
Хай в положення босяцьке,
А не панське, посіпацьке,
Поверне буття.

В. Шкода.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

Mr. I. Knowitt — A man ought to know his own wife's disposition. — By Thornton Fisher

